

TÓM TẮT CHÍNH SÁCH

Thúc đẩy việc thực hiện đồng quản lý nguồn lợi thủy sản tại tỉnh Tuyên Quang một cách bền vững

CRITICAL ECOSYSTEM
PARTNERSHIP FUND

CÁC VẤN ĐỀ TRỌNG TÂM

- Có một số nguyên nhân chính dẫn đến sự suy giảm nguồn lợi thủy sản tại hồ thủy điện Na Hang. Đầu tiên là việc người dân vẫn sử dụng các ngư cụ hủy diệt như lưới vó mắt dày, xung kích điện. Bên cạnh đó, xả thải bờ bãi rác sinh hoạt, dầu nhớt từ thuyền bè cũng làm ảnh hưởng đến chất lượng nguồn nước và tác động tiêu cực đến sản lượng thủy sản tại khu vực.
- Việc chuyển đổi ngư cụ cho người dân trong những năm 2011, 2012 mặc dù đạt hiệu quả đáng ghi nhận nhưng mới chỉ được tổ chức trên phạm vi hẹp. Vẫn còn nhiều nhóm cộng đồng xung quanh khu vực lòng hồ chưa được tham gia các chương trình nâng cao nhận thức về bảo tồn nguồn lợi thủy sản.
- UBND huyện Na Hang đã thành lập tổ quản lý liên ngành với nhiệm vụ tuần tra giám sát việc sử dụng ngư cụ của người dân. Tuy vậy, tổ này không mang tính chất thường trực, trung bình một tháng chỉ có thể đi tuần tra một đến hai lần.
- Các vụ việc liên quan đến sử dụng ngư cụ hủy diệt hay xả thải bờ bãi ra lòng hồ thường được phát hiện đầu tiên bởi chính người dân sinh sống và làm việc tại khu vực này.

- Na Hang nằm trong lưu vực của 2 sông lớn là Sông Gâm và Sông Năng. Hai con sông hợp với nhau tại chân núi Pắc Tạ cách thượng lưu đập thủy điện Tuyên Quang 2 km.

- Hồ thủy điện Tuyên Quang có diện tích mặt nước 8.000 ha, có nhiều tiềm năng để phát triển ngành nghề thủy sản.

- Khu vực đầu nguồn các suối như Pác Hẩu, Lòong Đơ, Thác Mơ vào các dịp tháng 4-7 hàng năm là nơi các đàn cá di cư đến để đẻ trứng.

NGUỒN LỢI THỦY SẢN TẠI HUYỆN NA HANG, TỈNH TUYÊN QUANG

Kết quả của chương trình nghiên cứu tri thức địa phương thực hiện năm 2008 và 2010 của WARECOD cho thấy, lưu vực Sông Gâm rất đa dạng các loài thủy sản, đặc biệt một số loài có tên trong sách đỏ Việt Nam như cá Anh Vũ, cá Rầm Xanh, cá Chiên cũng được tìm thấy tại khu vực này. Nguồn thủy sản này không chỉ đóng vai trò quan trọng trong sinh kế và dinh dưỡng của người dân sống tại dọc con sông mà còn là cấu phần quan trọng của hệ sinh thái địa phương. Đặc biệt, khu vực lòng hồ thủy điện Na Hang có rất nhiều bãi cá đẻ, có ý nghĩa quan trọng trong việc duy trì sản lượng cũng như số lượng loài thủy sản.

Tuy nhiên, nguồn lợi thủy sản tại Na Hang đang đứng trước

những thách thức từ các hoạt động của con người. Theo kết quả khảo sát năm 2014 của WARECOD, việc tích nước cho đập thủy điện Na Hang ban đầu tạo ra lượng thức ăn dồi dào, góp phần nâng cao đáng kể sản lượng một số loài thủy sản nhưng lại làm suy giảm các loài cá quý hiếm vốn chỉ sống trong môi trường nước chảy. Sau khi thủy điện đi vào hoạt động được một thời gian, lượng thức ăn tự nhiên giảm do hồ chứa vận hành theo thể độ phát điện, đáy hồ sâu hạn chế sự trao đổi chất và quang hợp tạo thức ăn mới. Do đó, sản lượng thủy sản bắt đầu có xu hướng giảm. Đặc biệt, việc người dân sử dụng các ngư cụ hủy diệt như vó đèn, rọ bát quái, lưới mắt dày, xung kích điện cũng khiến cho sự suy giảm này trở

nên trầm trọng hơn. Ngoài ra, các hộ đánh bắt và nuôi trồng thủy sản tại khu vực này cho rằng, ô nhiễm nguồn nước do các hoạt động xả rác, dầu nhớt thải ra lòng hồ cũng là nguyên nhân dẫn đến sự suy giảm sản lượng thủy sản.

Trong nhiều năm qua, tỉnh Tuyên Quang và huyện Na Hang đã tổ chức một số chương trình tuyên truyền về vấn đề bảo vệ nguồn lợi thủy sản. Tuy nhiên, việc vi phạm quy định về bảo vệ nguồn lợi thủy sản lại diễn ra khá thường xuyên. Chính vì vậy, sự thành lập các tổ đồng quản lý thủy sản được kỳ vọng sẽ hỗ trợ chính quyền địa phương trong việc giảm khai thác quá mức và bất hợp pháp trong các khu vực được bảo vệ.

CÁC CHÍNH SÁCH CỦA NHÀ NƯỚC

Ngày 07 tháng 06 năm 2010, Tổng cục thủy sản đã ra Quyết định số 67/QĐ-TCTS-KTBVNL trong đó ban hành Hướng dẫn về đồng quản lý nghề cá tại Việt Nam. Hướng dẫn này nhấn mạnh vào việc xây dựng bộ máy tổ chức và quản lý ở cấp cộng đồng gồm các thành phần chủ yếu: Ban quản lý, đội tuần tra giám sát, đội tự quản v.v...

Ngày 05 tháng 01 năm 2013, UBND tỉnh Tuyên Quang ra Quyết định số 01/2013/QĐ-UBND Ban hành Quy chế quản lý khai thác, bảo vệ và phát triển nguồn lợi thủy sản ở các vùng nước trên địa bàn tỉnh. Điểm 3, điều 14 và điểm 2 điều 15, chương III của Quyết định này nêu rõ, Sở Nông nghiệp và phát triển nông thôn

tỉnh Tuyên Quang và các sở ban ngành liên quan cần phối hợp với các huyện, thành phố tổ chức hướng dẫn và thành lập các mô hình đồng quản lý nghề cá có sự tham gia của cộng đồng theo Quyết định 67 của Tổng cục thủy sản. Bên cạnh đó, cần hướng dẫn Ủy ban nhân dân các xã, phường, thị trấn vận hành có hiệu quả các mô hình này.

Vấn đề xây dựng mô hình đồng quản lý cũng đã được UBND huyện Na Hang đưa vào Kế hoạch số 21/KH-UBND về triển khai chương trình phát triển thủy sản năm 2013. Tuy vậy, cho đến thời điểm tháng 8 năm 2014, chưa có một mô hình đồng quản lý điển hình nào trên địa bàn huyện Na Hang.

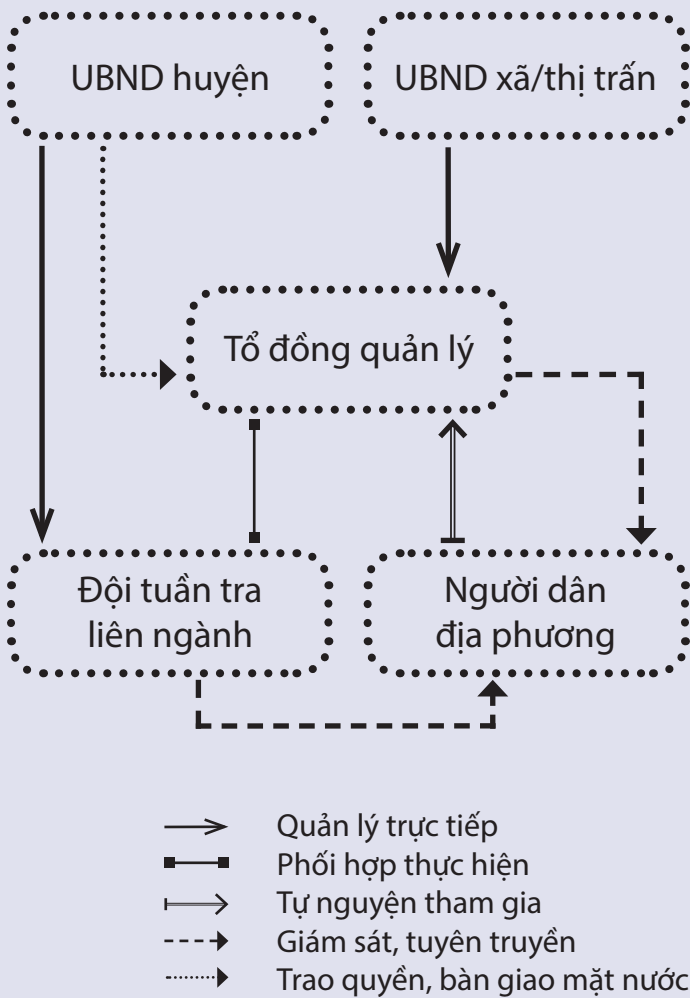
MÔ HÌNH TỔ ĐỒNG QUẢN LÝ NGUỒN LỢI THỦY SẢN

Mô hình tổ đồng quản lý nguồn lợi thủy sản được WARECOD phát triển trong dự án “Thúc đẩy việc thực hiện đồng quản lý nguồn lợi thủy sản tại tỉnh Tuyên Quang một cách bền vững” tại huyện Na Hang. Ngày 11/12/2015, UBND huyện Na Hang ra văn bản số 888/UBND-NLN về việc triển khai đồng quản lý nguồn lợi thủy sản tại khu vực thôn Nà Lạ, xã Sơn Phú. Theo đó, cộng đồng thôn Nà Lạ được giao quyền quản lý 120 ha mặt nước tại lòng hồ. Ngày 23/02/2016, UBND thị trấn Na Hang cũng ra quyết định số 12/QĐ - UBND về việc thành lập Tổ đồng quản lý nguồn lợi thủy sản thị trấn Na Hang, địa bàn hoạt động tại khu vực Thác Mơ. Như vậy, trên địa bàn huyện đã thành lập được hai Tổ đồng quản lý, phụ trách việc giám sát và bảo vệ hai khu vực khác nhau trong đó có các bãi cá đẻ. Để thực hiện nhiệm vụ này, các tổ đã lắp đặt một số biển báo với nội dung là xác định ranh giới được bảo vệ và tóm tắt quy định liên quan đến đánh bắt. Hai tổ cũng được cung cấp thiết bị truyền thông di động, thuyền bè, áo phao, máy chụp ảnh và một số kỹ năng cần thiết để thực hiện nhiệm vụ hiệu quả hơn.

Thành viên của tổ đồng quản lý là những người cùng có hoạt động thu mua, đánh bắt và nuôi trồng thủy sản trên lòng hồ Na Hang. Chính vì vậy, họ chia sẻ mối quan tâm chung đối với sự suy giảm rõ rệt về chất lượng nguồn nước cũng như sản lượng thủy sản của hồ thủy điện trong những năm vừa qua. Việc thành lập các tổ đồng quản lý đã tạo ra một số tác động:

- Nâng cao nhận thức của người dân địa phương về bảo vệ nguồn lợi thủy sản, bảo vệ tài nguyên nước và môi trường.
- Kiểm soát tốt hơn việc sử dụng ngư cụ tại khu vực lòng hồ, tình trạng sử dụng ngư cụ hủy diệt chỉ còn xuất hiện với tần suất một đến hai lần trong tháng và đều được xử lý kịp thời.
- Bảo vệ tốt hơn các bãi cá đẻ cũng như làm hạn chế hoạt động đánh bắt vào mùa cá sinh sản.
- Hỗ trợ hiệu quả cho chính quyền địa phương trong công tác bảo tồn và phát triển nguồn lợi thủy sản tại khu vực lòng hồ. Một số loài cá đặc sản như chiền, quất đã bắt đầu xuất hiện trở lại tại khu vực lòng hồ theo ghi nhận của một số người dân và cán bộ chuyên môn.

MÔ HÌNH TỔ ĐỒNG QUẢN LÝ NGUỒN LỢI THỦY SẢN

Hàng tháng, hai tổ đồng quản lý tại thị trấn Na Hang và xã Sơn Phú tổ chức các hoạt động tuần tra giám sát lòng hồ, vệ sinh bến bãi, tuyên truyền vận động các hộ dân trong khu vực có ý thức bảo vệ môi trường và không sử dụng ngư cụ hủy diệt. Hiện nay, tổ không có chức năng pháp lý trong việc xử lý các sai phạm về sử dụng ngư cụ trái phép trong quá trình đi tuần tra. Tuy vậy, các hoạt động được triển khai khá thường xuyên của hai tổ trên lòng hồ cũng như việc cung cấp thông tin cho chính quyền địa phương và đội tuần tra liên ngành đã góp phần hiệu quả trong công tác bảo vệ nguồn lợi thủy sản, hạn chế sử dụng ngư cụ hủy diệt.

Bên cạnh việc sử dụng hiệu quả nguồn hỗ trợ tài chính của Quỹ đối tác các Hệ sinh thái Trọng yếu, thành viên trong tổ đã thiết lập cơ chế tự đóng góp để hoạt động lâu dài. Hiện tại, cả hai tổ đều đang xây dựng những phương án để duy trì hoạt động mà không phụ thuộc quá nhiều vào các hỗ trợ từ bên ngoài. Tổ đồng quản lý xã Sơn Phú sử dụng chính những trang thiết bị phục vụ công tác tuần tra giám sát để gây quỹ trong thời gian nhàn rỗi. Trong khi đó, Tổ đồng quản lý thị trấn Na Hang sẽ hoạt động dưới sự quản lý và hỗ trợ trực tiếp từ UBND thị trấn, đồng thời phát huy tinh thần tự nguyện, tự giác của mỗi thành viên.

KHUYẾN NGHỊ CHÍNH SÁCH

Đối với chính quyền địa phương:

1. Xây dựng khung chính sách nhằm hỗ trợ hoạt động tuần tra giám sát được thực hiện bởi người dân. Trong đó nêu rõ các hình thức, phương án xử lý vi phạm mà các tổ đồng quản lý có thể thực hiện.
2. Có kế hoạch tận dụng nguồn nhân lực đã được nâng cao kiến thức và kỹ năng thông qua dự án trong các chương trình đang và sẽ được triển khai tại địa phương liên quan đến công tác bảo vệ nguồn lợi thủy sản và bảo vệ môi trường.
3. Chia sẻ kết quả của dự án tới các địa phương khác nhằm nhân rộng mô hình, từ đó hình thành khu vực điểm về công tác bảo vệ nguồn lợi thủy sản.
4. Ban hành văn bản chính sách hướng dẫn thực hiện mô hình Đồng quản lý tài nguyên thủy sản làm cơ sở thúc đẩy phát triển công tác quản lý tài nguyên thủy sản có sự tham gia.

Đối với các cá nhân, tổ chức quan tâm:

1. Thúc đẩy sự tham gia của người dân trong việc quản lý tài nguyên thiên nhiên tại các địa phương thông qua các mô hình đồng quản lý.
2. Tập trung hỗ trợ xây dựng các kỹ năng cần thiết để người dân có thể tự triển khai các hoạt động, đặc biệt chú ý kỹ năng trình bày và truyền thông.
3. Có kế hoạch duy trì kết quả dự án ngay từ khi mới triển khai, thúc đẩy tinh thần tự nguyện, tự giác, tự đóng góp vì mục tiêu chung của cộng đồng.
4. Phối hợp chặt chẽ với chính quyền địa phương để được hỗ trợ về mặt chính sách và nhân lực, đồng thời thuận lợi hơn trong việc duy trì kết quả tích cực từ dự án.